

SZÉPIRODALMI

FIGYELŐ.

13-ik szám.

Szerkesztői szállás,

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók: Üllői-ut és 3 pipatucza sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap csütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, félévre 5 ft. egész évre 10 ft.

Kiadó hivatal,

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók: Egyetem-utca 4-ik szám.

AESTHETIKAI TANULMÁNYOK.

(Vége.)

Közelebb hozatik az anyag és szellem a *szobrászatban*, mely a második művészet, midőn az anyag tulmenve a pusztasabály-szerűség merev alakján, valóságos életalakot ölt s készen áll előttünk mint egyén a lelkeség végetlen formájában. Az anyag többé nem közönyös, a kifejezés nemcsak külsőleg van meg rajta, hogy mintegy rá kell mutatni, hogy megtalálhassuk, hanem benne van, sőt mondhatjuk belőle emelkedett ki, vagyis minden ki van fejezve, a mi csak benne s általa kifejezhető, így az érzékiség formája megtelve, a lelkeség érzékiség alá foglalva. Ezen összemerítés teszi a *rommek* (classicus) műalakot. A szellem a magajogába lépett, szinte jól érezni látszik magát midőn nyilatkozása végetlen formáját elérte; mert ott van az anyagon mint közvetlen egység vele. De az anyag is több már mint rideg mennyiség, mint sulyhordó tömeg. Eszme látszik rajta minden vonásában az alaknak, minden irányában azaz teljességében a tér mértékének. A pusztasabályosság, merev vonalosság lefaragva róla. Az egyhangu lap, egyenes fölül-t helyét kidomborodás, emelkedés, hajlás foglalta el: a tér betöltve, a külső és belső egyensúlyba szilárdulva, a szépség örök életre szánva néma nyugalomban: ez a szobor. A szellem, a mikép benne előálltatik, a helyett hogy játékot üzne a szenvedély változásaival, az érzések módosulásaival, mintegy meg van érmedve (gediegen), azért nem is bocsátkozik különféleségbe, hanem marad ugyanaz, változatlan a tér kényszere alatt, és ez a

szobor gyöngye oldala, mi azt jelenti, hogy van a szellemnek oly tartalma is, melyet a szobor még nem bir kifejezni, s magasabb előállítási alakot igényel.

Ilyen tartalom a sokféleség, a részletesség, a haladó mozgás, s az ezekkel járó bensőség. Igaz ugyan, hogy a szobor, ellentétesen a műépítészettel, a tér minden irányának eleget téve, semmi kétértelműséget nem hagy magán, midőn tartalmát, mondhatni kézzel foghatólag, kiemeli, szemünk s tapintásunk elé tolja; igaz, hogy kifejezése teljes, de a mi kifejezés végett reá van bízva, megelégszik a szép test alakával s közelebbről nézve a fölszinnel, a fölszín jelentékességével. A magasabb szellemi tartalom már nem köti magát a térhez, hanem képes mintegy visszavonulni tőle, s úgy érni el célját, ha kevésbbé testi elembe álltatik elő. Az alanyiség, egyéniség, a maga élő, eleven, folytonos munkásságában, az emberi szenvedélyek, érzések a legrészleteseb árnyalatokig lesznek ezen tartalom. A műforma többé nem egység mint a szoborban, hanem különféleség, változatosság mint az életben. A művészet anyaga már kivetkőzött a testiségből, s ennek csak látszata maradt fen a színekben, mikép a *főstészetnél*, vagy el van vonva szem elől, s a hallérezék elemébe, az időbe, téve át, mint a *zenénél*, s végre az idő szigorú mértéke alól is kikerülve, szabad hangokká nemesülve, mint a *költészetnél*, hol minden belsőség, minden képzet birja saját jegyét az értelmes szavakban. Ezen egész műkört az építészet és szobrászathoz mérve,

melynek elsejét a *jelvi*, másodikat a *klasszikai* műalak megvalósulása gyanánt ismerjük fel, úgy tekintjük, mint magasabb eszmei műkört, mely kevés anyaggal mennél több tartalmat bír előállítani; azaz itt éri el idealismusát az előállítás, s ez az ugynevezett *regényes* műalak.

A művészet e harmadik körben már úgy fejlődik, hogy az anyag mind jobban fogyása teszi a különbséget, s emeli egymás fölé, mint bensőséges alkotást, a regényes alak említett három nemét; mikor a szobrászat után mint hozzá legközelebb álló jön a *képirás* vagy *főstészet*. Legott feltűnik e részben a kettő közötti ellentét. A szobor alakja érmedt egység, szabadon állva térben, körülfollyva légtől, melyet a szem minden oldalról megvizsgálhat, a tapintás megérinthet, szóval: mint egészen kimetszett önség, mint egész teljesség jelenik meg az érzéki világban. A főstészet távolabb esik a természeti valóságtól, de azért nem szűnik meg művészeti elsőbbséget igényelni, mert tulajdon értelemben itt valósul meg a képződés művészi hatósága, midőn a dolgok, anyaga helyett, mely a természetben él, képöket adja, mint azok eszményített alakát, testök helyett lelkét; haugyan a művészetnek sohasem volt feladata a természeti szép, hanem a műszép. A főstészet anyaga is egy, mint a szoboré, tudniillik a világosság, de széttörve alkatrészeire, azaz kiválva egyes színekre, és a mennyivel finomabb, szellemibb ez, mint anyag, a kőnél: annival több szellemi tartalom előállítására is leszen alkalmas a képirás. A szobrász meg fogja magát gondolni, ha netalán szenvedélyt akarna előállítani: vajon nem fut-e ki művészeti köréből. A márvány nem fog elpirulni; ellenkezőleg a színek, melyekkel a főstész rendelkezik, minden belsőséget kiemelnek, minden különösséget jeleznek, a legtágabb részletességig feloszlanak, mindig a testiség azon alakában, mely a tér határhozmányai közül egyedül a lapra vagy felszínre szorítkozik, a nélkül mégis, hogy felhagyna a szobor fenkölségével; s ha ekkép megszabadul egy oldalon a tér terhétől, aláesik más részben a szellemi kötelezettség föltételének, hogy mindent szemünk elé hozzon, a mi az emberi kebelben mint szenvedély, képzet, a természetben mint életele-

venség mutatkozik; különösen kiemelendő a szem hatalma. A szobortól megijednénk, ha szeme volna; a főstvény szem nélkül elvesztené jelentékességét. Szem a lélek tükre; szobron e tükör hiányzik. Eme könnyen feltalálható különbség legvilágosabban adja értésünkre, mit jelent az, hogy a szobrászat inkább a görögöknél volt, a főstészet inkább a keresztyéneknél van, uralkodó virágzásban.

A részletesség eltűnik a szem elől, tehát a térből, s egymásmellettség helyett egymásutánná változik át az időben, midőn a változatosság még magasabb egységbe hozatik a hangoknak kölcsönös egybeolvadása, egymásba folyása, szinte látható összehullása által. A hangvilág hullám. Semmi sincs itt egymáson kívül, noha egymás után foly: ez a *zene*. Fő mindenestire a jelentőség. De a mi zenében szól, nem vehető részletes lelkiség gyanánt, hanem benne örömet, szomorúságot lelünk kifejezve, azaz egyetemest, melynek az értelemmel kevesebb köze, mint az érzéssel. Az érzés köre, tudjuk, homályos, rejtélyes, hol öröm és bú, szinte a fojtó rekkenőség alaktalan alakában dül, ak és forrnak egymásban egymás ellen; az ez, mire a költők annyiszor panaszkodnak, hogy nem lehet szóval kimondani. Eme homályosság, vagy inkább határozatlanság miatti rejtélyessége a zenének onnan van, hogy jegyeit, melyeket használ, a nagy és ropant természetből veszi, azaz nincs oly hang a zenében, melyet a kültermészet nem bírt volna előbb. Csak a hangszer hiányzik, hogy mind e hangokat egyenként talán nem bírjuk előadni, de a hangvilág fokozatába mindegyik befoglaltatik, rajta fönt vagy alant feltalálható. Alkalmasint ezt érti Lessing midőn azt mondja, hogy a zene, mint művészet, természeti jegyekre, azaz olyanokra a melyek advák, támaszkodik. „Már a zene közege, kelméje, mond szépen Wienbarg, kedvező előhívet gerjeszt az ő aesthetikai méltósága iránt. Közege, a lég, láthatatlan, mint a hangok, melyek általa lesznek; e láthatatlanban ő hat mint láthatatlan, mint idegen világi, és pedig nem mint holt, mozgalmatlan, nyugvó, hanem mint valami siető, folyó, közöttünk, fölöttünk, alattunk lebegő. Dallamai jelképeivé lesznek a mi szellemi gerjékenységünk, néma érzéseink, sejtelmeink, reményeink, fájdalomaink,

örömeink mind mind megszólalnak mellünkben, érezünk még egyszer oly erősen, de a fájdalom fölé emelkedve, ezt mint hangot élvezzük csak, mely füleinket bájolja, a nélkül, hogy a szívben tövis maradna utána.“ A zene valóban az egyetemesség érzéki megvalósulása, a láthatatlannak sőt a ki mondhatatlannak, ha lehet így szólni, értelmessége, mely az idegekben szól mint a rezgés, mint mozgalom, mint légszerűség, mikor érzéseink megindulva szinte hallható belzenét játszanak; innen van aztán amaz elégszer tapasztalt tünemény, hogy az ember, hacsak nem hülye és ügyefogyott, szép dallamok hallása után, önkén, telen akaratlanul is kedvet érez dalolni, közelebbről egy jó operai előadás végével a kimenő közönség eltölti az utcát énekekkel. A zene belső formája idő (tempo), ütem, a legszabatosabb matematikai szigorral, a tartam, hosszabb, rövidebb mozgásával a hangok fel és alászálló hullámain, mi a mozaik (rhythmus).

A mi végre a művészetek legutolsóját, vagy helyesebben legfonságesebbjét illeti, mely a *költészet*, ennek jellemző sajátága, Hegel szerint, azon hatalomban áll, melylyel az érzéki elemet, mely alól a képzés és zene kezdék már felszabadítani a művészetet, a szellemnek és képzeteknek aláveti. Mert a hang, mint a költészet külső anyaga, benne már nem zengő érzélem, hanem magában jelenték nélküli *jegy*, jegye a magában összerű képzetnek, nem pedig a határozatlan érzéseknek, ezek árnyalatai és lépcsőzeteinek. A *hang* benne *szóvá* lesz, gondolatokat, képzeteket jelölni, párosítván a képzetek végtelen világát a hangra szükséges idővel. Ez érzéki elem azonban, mely a zenében közvetlenül egy volt az érzéssel, becs és tartalom nélküli jegygyé száll alá, miért a költői előadás eleme nem a hang, mint olyan, hanem a költői *képzés*, és szellemi nézelhetőség, a mi egyuttal a lelkeség, gondolatiság eleme és nem csupán a költészeté kizárólag, hanem átvonul a művészet minden alakjain, különös önállásra fejlődik mindenikben. A költészet így, mint képzések alkotása, anyaművészet, s egyetemességi ranggal bír a többi felett, elő állítván a magában szabaddá lett, érzéki anyaghoz többé nem kötött szellemet, mert alkotó

vagy költői képzelődés nélkül nincs művészet. „Erhabne unsre Mutter, Poesie!“ zengi Rückertnél a hangászat valamennyi műfaj nevében, igen helyesen.

Visszatekintve a fentebbi jellemző lehozásokra, melyekben jó formán csak az egyes műfajok fogalmát akarám összeállítani, sok észrevételnek lehet helye utólagosan. Mindjárt ilyen lesz a regényes műalak ellen tehető ama kifogás, hogy a költészet talán csak mint ilyen és nem mint remek is felfogandó, a mi magában hibás nézetnek mutatkozik; valamint találkozhatni azon ellentétessel is, hogy a jelvi műalakra netalán csak az építészet vihető vissza kizárólag stb. Azonban a lehető kifogások ellen előre megkell jegyezni, hogy a három műalak mindegyike a művészet minden fajára átvihető, át is van vite a műtörténelem bizonyossága szerint, hanem *kitünőleg* jelvi az építészet, klasszikai a szobrászat, regényes a képzés, zene, költészet. Sőt a három főalak nem állapodik meg az esztetikai körben, hanem átmegy a tudományok minden ágára, a szellem minden meggyéjére, a jellemre vagy tudosságra egyiránt. A történetíró, a bölcsész osztoznak befolyásában. Sallust, Caesar és Tacitus épen úgy viszonyulnak többé kevésbé egymáshoz, mint a három görög tragikus; miut Pythagorás, Plátó és Plotinos; az elmélődés magasságain is megtartván első a jelviség (symbolismus) vonásait, második a remekséget, utolsó végre a regényes idomot. Így veti össze egymással Rosenkranz az újabb kor bölcsészei között a rejtélyes Böhm Jakobot, a plasticus Spinozát, a regényes Jakóbit, mert a képzelődés a szellem minden munkásságára kiterjed s előállító képessége mindenütt érezhető. Nemesak az pedig, hogy a képzelődés mindenhová kiterjed, hanem a művészet minden faja is meghódol e három formának egymás után, egymás mellett. Maga az építészet, melyről feljebb mondatott, hogy *kitünőleg* jelvi, nem idegen a három külön alak fölvetelétől: És a keleti roppant építkezés a Babel tornyától Semiramis függő kerteig, aztán a görög és római, végre az ó frank építészet a jelviség *egyetemességi* vonásai mellett, még különösséggé is fejlődnek, és a görög architektura a remeknek, a régi frank (köznévén gót) a regényes alaknak

felel meg. Így a szobrászat és főstészet, zene és költészet. Az egyiptomi szögletes szobrok, a görög idealis arczok és a római egyéni alakok, ide viszonylanak. Az olasz főstészet Masacciotól Rafaelen keresztül Michael Angeloig, a német zene Mozarttól Beethoven, Haydnon keresztül Weberig, Meyerbeerig, így nálunk Kisfaludy Sándortól Kazinczy — Vörösmartyn keresztül Petőfy Sándorig stb. stb. mindenütt újra meg újra ezen bűvös kört futja fejlődésében, ismét meg ismét előforduló emelkedési magaslatokon. Ennyi elég, nehogy a fogalom felvilágosításánál már a részletekre menő

magyarázatokkal elibe vágjunk a rendszerességnek.

Másik ellenvetés jöhetne mindjárt azon oldalról, hogy a művészeteket helyesebben lehetne osztályozni más alapon, névszerint a tér és időviszonyok után képző és szóló művészetekre. Azonban ez szűkebb alap, mint hogy rajta megállhassunk, mert minden művészet képző, levén utolsó föltétele mindegyiknek az érzéki előállítás; erről azonban beszéljenek mások. Mi az elosztást azon viszonyból fogtuk fel, melybe lép egymással a költői vagy alkotó képzelődés az elemmel, melyben előállítatik a mű.

ERDÉLYI JÁNOS.

BELIRODALOM.

MALVINA KÖLTEMÉNYEI. 1861. Kiadja Ráth Mór. (Folytatás.)

De, hogy igazságos legyek, nem lehet elhallgatnom, hogy van M. politikai vagy föllengősb irányú költeményei közt is, melynek *hangja* azon régiókban jár, hol szerencsés találmány s kiviteli művészet hozzájárultával a jó költemény szokott születni. Ilyen a „Zászlónk“ czimű, mely bár a részletekben semmi újat nem mond, sőt itt ott hibás is, az egésznek hangulatában „van valami.“ Oly fokú hevület ez, minőben például Kölcsey a „Fejdelmünk bajh“ kezdetű versét írhatta, de hiányzik a hangulathoz, a mi Kölcseyben megvolt, a kiviteli művészet. Mintha a festő valami szépre lobbanna, de nem tudná kezelni az ecsetet. — Ilyen az „Egy honfi bordala“ — mely bár Petőfi motívumán (Fiúk az isten . . .) épül, s helyenkint a „Fóti dal“ hangjába játszik, lebbenet nélkülinek nem mondható. — Hanem midőn szerző, minden hevület nélkül, a társadalom bölcsész szemléletébe vág, mint „A kor szelleme“ czimű versében, hol e gondolatot foglalja egy óriás körmondalba (fele a hosszú versnek *miként*, másik fele *akként*): hogy a korszellem nőttön nő mint az árrá dagadó *csermely*, s töri zúzza akadályait, hasonlóan a felbőszített *oroszlánhoz*: akkor bizony nem csak semmi újat nem mond; hanem erősebb gondolkozonak való térre szállván, attól is megfosztja magát, hogy legalább a hangulatban sejtjük lelkesedése nyomait.

És ez — a lelkesedés is — gyakran elhagyja szerzőnket. Mint „kezdőnek“ talán megbocsáthatjuk, hogy csalódásba esik az ihletés felől, s hevélye szónoki ömlengését jó pénznek veszi: de mit

tegyünk azon verselményeivel, hol minden hevülés, eszme, eredetiség, vagy bár csak egy vonás is hiányzik, mely az illető darab *lételét* igazolná. Soha a próza szárazabb nyelven nem beszélt, mint M. némely *couplet*-jaiban, némely nagyocska költeményében is. A *couplet*, vagy ha tetszik epigramma, nem abban áll, hogy csupán *rövid* legyen a vers. Sőt minél rövidebb, annál inkább megvárjuk tőle, hogy sokat fejezzon ki, mert a költő nem azért kisebbíti meg a vers arányait, hogy *restel* többet írni, vagy nem jut eszébe hosszabb, hanem hogy megmutassa, mennyi hatást bír előidézni a szűk tér korlátai közt. Malvina érzett néhol valami effélet s alább ki fogom emelni egy pár *couplet*-ját, hol ilyesmire törekszik: de sok helyt meg, úgy látszik, azt gondolta, elég odavetni akármit egy keskeny papír szeletre s kész az epigramma. Itt van néhány ily papírszelet. A „köznapi emberekhez“ betűről betűre ezt írja. „Ne itéljétek meg a költőt ti gyáva lelkű emberek, midőn magasztos szellemét fel sem is foghatja lelketek.“ Ennyi az egész. Másik: „A költészet nem ürgefaj, mit vízzel kell kiönteni, mert bort s csak bort ohajtának a lantnak ihlett gyermeki.“ Továbbá: „Magyar költészet és zene, e kettő mindenem, e kettő nélkül üdvemet a mennyben sem lelem.“ Megint Széchenyiről egy *özönvíz* előtt elkopott hasonlítás: „Ott állt, mint óriás fenő, a pusztult hon felett, s mert meghajolni nem tudott, kidönté fergeteg.“ Aztán a *Jelszó*: „Mely keblünkbe oltád a honfi érzetet, áldva légy köztünk, oh mennyei költészet!“ Ki ne tudna ilyet mondani *extempore* ezeret egy álló helyében? — Roszúl áll szerzőnknak kivált az, midőn *gyöngye* versben „felül akar emelkedni, a szabály szigorán“ — vagy prózai

hangokban követeli magának a tanulás nélküli költészet kiváltságait. Csekélyleni az iskola szabályait, sokszor fordul elő nagy költőknél, kik azonban tetteleg bizonyítják be, hogy a „pedant” szabály helyett ők egy más törvénynek, az örök szépségnek, viszik hódolatjukat. De oly versekben nézni le a szabályokat, mint az, melyet itt prózasorokban de különben szórul szóra idézünk, M. legnagyobb tisztelőjét is mosolyra erőlteti. „Könyvem ha olvasod — így ír — ne bánd szép olvasó, hogy költeményimben nem kerestet a szó; s hogy ha némely helyütt, könnyelműen talán, fölülemelkedém a szabály szigorán; azért van az csupán, mert nem ügyeltem én arra miként irok — csak — hogy mit irok én.” Ily eszme, ily nyelv, ily *ensemble* nem ad jogot *felül* emelkedni a szabály szigorán, sem afféle kifakadásra, minőt a füzet legvégén olvasunk, melynek refrainje: „nem tanulok . . . mivel a költőnek születni kell.” Hisz’ megírta azt már Kazinczy, hogy:

A *genie* pártázott fölve jő, s sanctionálja
A mit az iskola tilt, a mit az *aesthesis* hágy,

de ily esetben szeretjük aztán látni a géniét, az *aesthesis*t, szeretjük, ha a kicsinylés oly versben történik, mely maga képes bebizonyítani, hogy az iskolának nincsen igaza.

Még jó hosszú sorát kellene idéznünk sikeretlen és sikerületlen költeményeknek. De minek elemezzem én, például, hogy M. „érzelmei folyamán két könnyed sajká jár” s egyik sajkában van a „muló érzelem,” — másiban „új érzés terem” (tehát a *folyó* is érzelem, a *sajkákban* is érzelem ül); s miután a sajka „megreped szívének szirtfokán: „akkor a kised sajkán már „egy *hableány*” ül: „a magyar költészet műzsája?” Nem szeretem az ily kormány és compass nélküli hajózást. Minek fejtegessem az „Árvaleány-hajat,” mely szerint a legény, kedvesét (ki *történetesen* árva leány) vizbehallástól megmentendő, azt a célszerű tanácsot adja neki, *merüljön* viz alá, s mire így a partra vonja, az már halott, s *vizen lebegett* szőlke hajából lesz a *száraz dombokon* termő *árvaleányhaj*? — Vagy mit érünk oly humorral, minő a „Roszkedvű ma bátyám uram” kezdetű versben nyilatkozik, hol a roszkedvű gazda összekocozódik feleségével, ez aztán meg felfordítja a házat, mind csupán azért, hogy a pénzt elvitte az adószedő, mely burleszk-lenni-akaró hangulatból aztán a költő végül egyszerre magas páthosza szeretne ugrani s egész komoly kifakadással végzi: „szálljon ez, s még milljó átok, Hazaárulók reátok!” Nincs abban semmi, hogy szerző, ha reá a *dicsőség* egy lángsugarát vetné, ő azt, (a *sugárt*, a mi *practice* kissé nehéz is volna) föltenné a haza ol-tárára. Nincs abban semmi új — nem gondolat, de vonás sincs, a mit a „Dicsőséghez” ír; elmondták azt elégszer, hogy a dicsőség fényes, de nem melegít, hogy tünékeny, változó; meg hogy a költészet égi szikra, ihletés nélkül senki nem lehet

költő, hogy a költő más világban él, mint a köznap ember. Az ilyet, csak úgy szárazon újra emlegetni, nem poesis. Avagy nem elmondhatta volna-e a legmindennapibb conversatióban (a nélkül hogy esprit-hajhászással gyanúsítsák) „Az én dalom” című verse tartalmát? „Miért van az — így zeng — hogy dalom oly kevesen értik meg? Talán azért, hogy mint én sokan nem érzene? Miként érznek mások, azt én nem tudhatom; csak azt tudom, hogy szívből ered az én dalom.” Ez egy költemény.

Forduljunk e sivarságoktól a költemények másik osztályához, azokhoz, melyekben már *van* valami. A „*van benne*” igen alkalmas kifejezés: mert nem sok darab van, mely mint *egész* érőt érve. Egy-egy költői gondolat hol itt hol ott akad meg, többnyire prózai környezetben, oly formán, mint a könnyűségtől dagadó sütemény alján vagy oldalán a nehezebb gyümölcs-iz. Am olvassuk a „Magány” című verszetet, mily sovány próza annak eleje, idézetével, értekező modorával, köznap nyelvvel. „Megénekeltek — úgy mond — a magányt előttem számosan; egynémelyik magasztalta, mástól megvetve van. „Csendes magányban fejlik a talentom” — Kölcsey így ír, és mi mindannyian igazt adunk neki. Mások úgy festik a magányt, mint hogy ha kárhozat sem adhatna ennél nagyobb, keservesb kínokat. Én úgy hiszem, hogy ennek is van fény- s árnyoldala, csak attól függ, hogy ki? s hogyan? jut és kerül oda;” — Én meg azt nem tudom, *eddig* hogy írta volna másképp prózában is a szerző, ha csak *jobban* nem, mert szabadon a vers nyúgeitól. De a mivel bezárja, az már megérdemli, hogy vers-alakban idézzem:

Nézzed tömlöczben a kalózt,
Átkoz mindent, magát,
Mig a carthausi áldással
Végzi az est-imát.

Ez már költőileg van mondva. E nyelv az, melyen a valódi ihlettség szól, s ily helyek azok Malvina költeményeiben, mik reményt nyujtanak, hogy ha nem mindent ír le, a mi tollára jó, hanem ki fogja lesni az ihlettség *valódi* perceit, s nem siet hova előbb egy új kötetel a világ elé, ha nem sokat is, de élvezhető lesz képes adni. A „Néma fájdalomban” melynek egész *hangján* „van valami” szinte megkap e helyecske:

Úgy tőröm kínomat, mint vad sziklán a kő,
Mig úgy legördülök, miként legördül ő;
S ha ott fekszem alant, a *hideg nyoszolyán*
A sirkert árnyiban s körülvesz a magány stb.

Nem rosz az sem, midőn kedvese férfias szépségeit a különböző lelki állapotokban elsorolván, azon végzi, hogy legszebb akkor, midőn „a honért hevül szíve;” vagy midőn távollevő kedveséhez irván, sok közhely s elesélt dolog után e gyönyörű hasonlattal zárja be költeményét:

Mert mint napnak távoztával
Földnek sötét árnyai:

Akként nőnek távol tőled
Szívemnek fájdalmai.

A „Ne bántsátok szép ifjamat“ kezdetű dalban is találunk két igen szép vonást: midőn ohajtja, hogy feledje őt az ifju, s kéri a sorsot, ne hozzon a mult sirjából fel az ifju elébe *képeket*, nehogy megtalálja közöttük az ő (t. i. a nő) halvány képét s a legszebb női lemondással veti hozzá:

Ki egykor voltam *angyala*,
Most *réme* ne legyek;

továbbá, mikor ohajtja, hogy sirját ne lelje meg az ifju soha; mert

Minek szenvedjen ő, midőn
Már én *nem szenvedek*.

Sőt ez *egész* költemény nagyon olvasható, s melőzve egy-két nyelvi, formai döczenőt, a női resignatio érzelve szíven kap bennünket. Nem is nyilatkozik szerzőnél e specificus nőiség ily szépen sehol, csak még egy költeményben, melyet legközelebb idézni fogok. Példái, vagy hajlama okozzák-e, Malvina szeret férfias érzelmeket zenegeni. Költészetét, Petőfiként „vérengző tüskékkel tele vadvirágnak“ mondja; megírja „egy borkedvelő költeményét“ ki a világ minden vizét borrá szeretné változtatni s vagy hal lenni, vagy halni benne; megírja az „egy honfi bordalát“;

zengi a riadót: „szól a kürt“ . . . stb. daczosan akar „felülemelkedni, a szabályszigorán“ — „Álom“ című költeményét férfiasan tartja: bor, leányok, csibuk jelennek meg eldoradói képei közt; a „Huszáréletet“ is szeretné tárgyiasan fogni fel, de nem igen megy; végre a „Környezetemhez“ című, főntebb már említett versben oly fiús makrancz nyilatkozik, hogy szinte megrestelnők, ha nem tudnók, hogy a „szent Dávid hárfájára sem hallgató“ Petőfi sugja azt neki. De ama lemondást, a „Ne bántsátok . . .“ kezdetű dalban csak nő írhatta ugy meg, s az érzelem igazsága meg is illet abban minden érző szívet. Másik példa, hol nőisége kiválóan mutatkozik, a „Mi vagyok én“ című vers, melynek elején ugyan nem minden bomba-zt nélkül akar *bolygó láng, üstökös, láng-ostor* stb. lenni, mint Petőfi ha igen haragszik: de szépen veti utána a végszakot:

Egy gyöngé nő vagyok csupán,
Ki földi létén át
Rebeghet honja üdvéért
Csak, éghez hő imát.

Valóban *igy szép* a nő. Nem *declamáva* a haza javáért, hanem keblére kulcsolva gyöngé kezét, s imádkozva mint egy Madonna.

M. P.

(Folytatjuk.)

T Á R C Z A.

A Z Á L O M.

Szólj, mennyei tündér,
Lengvén csodaszárnyon,
Hol s merre röpültél
E földi határon?

Mint csoportozék utánad
Élv, öröm, baj s régi bánat?
Merre vont az ég intése,
Por-halandók szenvedése;
S hű kísérod, a szeszély,
Mint mulattatott? beszélj! —

„Rengett a bölcső s a hű dajka,
— Dalát hiában zengve ajka —
Türelmétől bucsúzni kezdé már,
Gyermeksírásban hogy nem volt határ. —
„Buj! buj! galambom, — mit tegyek veled!?”
Angyal viraszszon álmaid felett!
Rengvén a bölcső, a dal újra szólt,
De a kis árva rajta túlsikolt. —
— Nevetve néztem a daczos vitát:
A dajka mérges, a gyermek kiált. —
Kibékülésre nincsen alkalom,
Mert szót nem ölthet itt a fájdalom!
S midőn mind a kettő kifáradt,
Én tettem ajkaikra zárat.
Mig a gyermek pihenve csendesül,

Reálehelltem észrevétlenül. —
Arezán azonnal elterült vala
A nyúgalo annak hőszin fátyola,
Szárnymra lebbent tiszta szelleme
S gyöngéden szálltam a légben vele. —
Fölnyilt előtte a bájós vidék,
Mit ajka nem tud megnevezni még
S az üdvöböl, mely onnan szívébe folyt,
Ajkára loptam egy tünő mosolyt. —
Fáradt fejét kezébe hajtva,
Mellette bólintgat a dajka! . . .“

Szólj, mennyei tündér,
Lengvén csodaszárnyon,
Még merre röpültél
E földi határon?!

„Nincs balzsam a beteg sebére,
Virasztja éber fájdalom . . .
Egy gyöngé mécs világa félve
Von kétes árnyat a falon. —
Ott szenved a szép ifju férfi.
Kitombolt élve romja már!
Elszórt kincsét hiába kéri;
Végkép sötét a láthatár. —
Törött fényű bágyadt szemével
Még egy reménysugárt keres:

De ráborult, nehéz leplével
 Az éj oly szörnyü, rémletes! —
 Sohajt, egy pillanatba' bízva,
 Melylyel megtérne nyugta majd; —
 De zord magány hangozza vissza
 Az ajkra feltörött sohajt! . . . .
 Az élvől nála nem maradt ír
 S a hitből egy mustárnyi sem;
 Az étellel számolni nem bír,
 Sem tünni, se meghalni nem! . . . .

Megszántam és reálegyinték
 Szárnyam hegyével csendesen, —
 Az éber kinnak titkon inték,
 S törét letette szivesen. —
 Tavaszvidéket, új világot
 Kelték a szenvedő körül,
 Felhoztam a szép ifjuságot
 Mely küzd, játszik, remél, örül.
 Derűs ég boltozott felette,
 Virággal hímezett az út,
 Vidám egészség fűzőgette
 Számára a frís koszorút. —
 S bár képeit a mult ködéből
 Feltünteté e pillanat :
 A szenvedő rideg köréből
 Emelni kelle szárnyamat,
 Mert a mig ő vigan szökeltet
 Képzelt üdvének partinál,
 Ott leskelődék ágya mellett
 Komor testvérem — a halál.“ —

Szólj, mennyei tündér,
 Lengvén csodaszárnyon,
 Még merre röptél
 E földi határon!?

„Szálltam egy kis lány szemére, —
 Gyorsan pezsgé ifju vére . . .
 Nyugtalan volt nagy-sokáig,
 Vivnom kellett véle váltig,
 Míg ellankadt, kimerült,
 S csendesen elszenderült. —
 S ekkor feltáruelni látta
 Azt a tündér-szép mezőt,
 Melynek minden bokra, fája,
 Mondhatlan kéjjel kínálja
 Távolból az érkezőt. —
 Bétekingett s im elébe
 Víg mosolylyal intve lépe,
 Két picziny galambi szíve
 — Önmagának alig híve —
 Ugy szorongat, rejteget,
 Mint kagyló a gyöngyszemet . . .
 S kéz a kézben, ajk az ajkon . . .
 A leányka felsikolt!
 Hü ifját fenszóval áldja
 S érthető hangon kiáltja
 A „szeretlek“ drága szót. —
 A mamácska szép szemére
 Szárnyam ekkor még nem ére, —
 Ó pihegve hallgatott

S a szó szíveig hatott. —
 Fájt, hogy kis galambja keble
 Már is ily titkot terem
 S szender árulgatja rajta,
 Mit picziny, beszédes ajka
 El nem monda éberen . . .
 Ó tünődött — én pedig
 Ott maradtam reggelig.“

Szólj, mennyei tündér,
 Lengvén csodaszárnyon
 Még merre röptél
 E földi határon!?

„Sötét a börtön ott a föld alatt,
 Egy-egy sugár belé csak lopva hat . . .
 Nyirkos legében öldöklő elem,
 Gyász éje hosszú s rémeket terem . . .
 Csördül a rabláncz . . . lassan sorvad ott
 Rég eltemetve egy élő halott, —
 Jövőt nem ismer, multa nem tekint,
 Fásulva türi a tengeryni kint. —
 Tavasz virított arczain, midőn
 E zordon sirverem lakója lön, —
 Felhőtlen ég derengő homloka,
 Árnyat föléje hollófürt vona . . .
 S erőtől duzzadt a szív és ideg,
 A sors szeszélyét daczczal törni meg . . .
 — — Most bús teléről, ah! mily érthető
 Jelekben szól az a sok mély redő!
 S mint leng az elborult homlok felett
 Galamb-ősz a holló-fürtök helyett!
 Kedélye, mint az elhaló sugár,
 Csak néha lobban, csak nagy néha már,
 De lelke most is, sorsa bármi kin,
 Csügg a szabadság édes álmain,
 Mint bús folyondár a hü törzsökön,
 Melynek tavasszal egyszer híve lön. —
 — Elhagyta minden. — Annyi év után
 Egyetlen társa én vagyok csupán . . .
 Csak én lopom meg durva zárait,
 És szárnyamon száll hozzá bé a hit,
 A hit s remény, az ég jobb angyala,
 Bár tőle már rég — rég elpártola. —
 Körébe gyűl a vidám kis család,
 Mely elsimitja búja fátyolát . . .
 Kitárt kebellet vár reá a nép,
 Eléje nyugton s vigasztalva lép . . .
 S elmondja nekik harsány hangokon,
 Hogy régi gyászát elveté a hon
 S hogy a miért vértet a hü kebel,
 Az eszme már győzelmet ünnepel . . .
 . . . Az üdv, az élv, bár alva éli azt,
 Szemében egy örömkönyüt fakaszt. —
 S mig ekkép ott mulatgatok vele,
 Csak testét zárja börtön éjjele;
 De nincs nyugalmam . . . nála gond viraszt,
 Csördül bilincse s gyorsan elriaszt
 S habár érette fáj szívem nagyon,
 Mint tégedet most, őt is elhagyom!“

LÉVAY JÓZSEF.

BUDA ELSŐ GYÁSZNAPJAI.

Mutatvány ZORD IDŐ czimű, sajtó alatti regényből.

— Felséges asszonyom! — jelenté Turgovics Miklós, a budai bíró, ki Izabella királyné kegyeltjei közé tartozott, — Muhamed basa a Gellérthegy délkeleti lejtőjén fogott állást, ugyanazon módon, mint a tegnapi csata előtt Roggendorf. A jobb szárny Pestet tartja elfoglalva, a bal a hegyeken át majdnem a zsidótemetőig szállott alá. Ha városunk kapui nem volnának tárva, azt kellene gyanítani, hogy csak ellenséget cseréltünk, s uj ostromra van kilátásunk.

— Uj ostromra? kérde Izabella, ajkain finom, de fájó gunynyal. Kegyed rózsaszín világitásban látja a helyzetet. Ostrom nincs ellenszegülés nélkül . . . S van-e még más vigasztaló hire számunkra?

— Kémeim Tolna és Paks közt látták a török császár hajóit.

— Országunk, azaz, kincstárnokunk kémei, kétségkívül jól ismerik a Duna medrét, s reméljük, a hatalmas padisah egy hajója sem fog zátonyra jutni: szólt a királyné.

— Ez esetben már holnapután számolhatnak városunk polgárai azon rendkívüli szerencsére, melyben tizenöt évvel előbb részesültek; jegyzé meg Turgovics.

— A szerencse most még bővebb mértékben áraszthatja a kellemes meglepetéseket önökre. 1526-ban szeptember 11-kén Szoliman császár a Herkules, Apollo és Diana rézsobrait vitette Budáról Stambulba; most talán élő szobrokra is lehet szüksége, kiknek csak szívök volt érczből, midőn a váradi békekötés megsemmisítésével a polgári háboru lángját fölszitották. S mit gondol ön, Turgovics uram, vajon a Boldogságos Szűz templomának nem adna-e uj diszt a kereszt helyébe kitüzendő félhold? s vajon Buda hölgyeinek erkölcsiségére nézve nem nyernének-e uj biztosítékot a magason békerített és jól védelmezett *háremek* által? Ön buzgó katolikus és két fiatal leány atyja, méltó tehát, hogy e fontos javításokról előre gondolkozzék.

— Felséged, szólt Turgovics, a legfelelősebb éj színébe mártott ecsettel rajzolja a bekövetkező eseményeket. Csekély erőm

mértéke szerint én is kívántam hatni a háboru eltávolítására, s e miatt üldöz is György fráter, a váradi püspök önagysága. De noha a négy darabra vágott *Atádi* uram terveibe is, felséged parancsolatából, némileg beavatva voltam; mégsem képzelhetem, hogy a török császár mostani és 1526-ki Budára jövelele közt bármi hasonlatosság legyen. Akkor Szoliman, mint hódító, érkezett Budára; most mint felséged szövetségese és védője jön.

— Térdre borulva kérem a Boldogságos Szűzet s egyedül igaz hitem minden szentjeit és vértanuit, hogy közbenjárásaik s imáik által mentsenek meg ezen utált védelemtől! rebegé Izabella áthatva . . . Turgovics! folytatá kegyteljes és tudakoló kifejezéssel arczain, — Turgovics! a nagy idők képesek nagy elszánásokig fokozni még az ingadozók kedélyét is. Nem érez-e valamit azon lelkesedésből, mely által a közönséges halandó egyszerre hőssé és majdnem félistenné magasul?

— Felséges asszonyom! én csak Buda város bírója vagyok. Forgottam ugyan háborukban, de a közvitézekkel mindig együtt haladtam előre vagy vonultam vissza. Ugy látszik, több hivatásom van a törvény szellemi pallosával, mint a katona szablyájával harcolni.

— Jól tudjuk, Turgovics, hogy kegyelmed nem ugrott volna le Nándorfehérvár tornyából azért, hogy a törököt is magával vonja. Jól tudjuk, kegyelmed tétovázása volt egyik oka Atádi összeesküvése megghiusulásának. De a bátorság több nemét ismerjük. Például, udvarmesterném, ki nem szereti, ha szemtől szemben dicsérem, gyakran hagy engem magamra, pedig az ily elnézés miatt György fráter, az én börtön- vagy is palotaőröm, három héti böjttel és az ahhoz szükséges imákkal fenyegette. Nem egy neme-e a bátorságnak, ha udvarmesterném, mint kegyelmed láthatja, épen most távozik a teremből?

A szegény vén asszony, ki kötelességénél és kíváncsiságánál fogva a nagy terem

hátterében állott, a királyné e czélzatára meglehetős zavar közt osont ki.

— Turgovics uram! szólott ekkor Izabella, kegyelmed tökéletesen ismeri a magyar és török tábor mai elhelyezését. Nem találhatna-e módot, hogy gyermekemmel atyámhoz, a lengyel királyhoz, távozhassam. E merész terv kivitele által engem a lealáztatástól, fiamat beláthatlan veszélyektől, s az országot tán a polgárháboru dühöngésétől mentené meg. A siker önt, az egyszerű polgárt, ha nem is hercegi rang, de hercegi vagyon birtokosává emelné.

A budai bíró mérlegelni látszott az ingert, melyet a kics nyujt, s a veszélyt, mely egy kockázatos lépés eredménye lehet.

— A vár eléggé körül van ugyan fogva, de rést mégis találhatni, a min egy nő kiférhessen, ha az egyszersmind nem a királyné. Azonban így is tán sikerülne. Csakhogy, felséges asszonyom! e szerencsésen megoldott föladat sokkal szerencsétlenebb eredményü volna, mint ha árulás vagy vigyázatlanságból meghiusul. Szolimán épen azért, mert uratlanul maradt az ország, magának tekintené azt, s Ferdinánd nem adná vissza sem felséged hozományát, sem a Zápolya-család birtokát, mert ezt az ország átengedéseért ígerte meg. Az én csekély vagyonom Budán feldulatnék, s a hercegi el látás, mely Krakóban várna rám, hihetőleg azon díjból állana, melylyel a rosztanácsadókat szokták kifizetni, ha az elkövetett ténnyel csak a bűn üti ki magát s nem a haszon is.

Izabella érzé, hogy Turgovicsnak igaza van.

Kitérőleg válaszolt tehát.

— Egyik áruló alattvalóm azt terjeszti Stambulban, hogy fiam nem az enyém, a másik, hogy nem a férjemé, a harmadik, hogy leány. Tanácsosaim a trónt nem a jogért védik, mert arról a váradi békében lemondtak, hanem mert uralkodni szeretnek. Gyermekemet féltém, Turgovics! s rémes alakban lép lelkem elébe a jövő. Egyébiránt nem fogok Budáról távozni, de jóslom nektek, hogy a töröknek lesztek szolgálói, és mostantól egy hétre már kevés fog közöttetek találtatni, ki el ne veszítette volna önbecsülését. Jegyezd föl augusztus 24-két; ekkor monda fölöled is véleményyt Izabella királyné.

A szolgálattevő kamarás Török Bálint

megbizásából jelenté, hogy Perényi hadának maradványa Eger felé tartva, a királyné csapatai által szétveretett, hogy Roggendorf, a német fővezér, Csallóközben meghalálozott, s hogy Szolimán császár hajóhada már Paksnál van és óriás táborának előcsapatai Székesfehérvárt érintik.

Mennyi örömhír fellegezi be Izabella arcát!

Turgovics a mint szapora léptekkel halad a palota lépcsőzetén, Bornemiszába ütközik.

— Jaj nekünk tizenhármaknak, kiáltá ez, hóbortos hévvel rángatva a városbíró ezüst mentegombjait. Jaj, nekünk tizenhármaknak, kik a királyné parancsolatából a Boldogasszony czintermén át a kis kapun . . .

— Psz! ne lármázzon! szólott Turgovics sápadozva.

— A kis kapun akartuk bebocsátani Roggendorf generálist, — kiáltá még emeltebb hangon Bornemisza.

— Az istenért fogja meg a száját!

— Miért fognám meg. Jaj nekünk . . .

— Ereszszen legalább szabadon, — huzalkodék Turgovics, hogy menekülhessen.

— Jaj nekünk! — rikoltá egészen kivörösödött arcczal és szürke szakálára hulló könyekkel; oh! jaj nekünk tizenhármaknak, kik a királyné parancsolatára és kegyelmed tanácsára . . .

Itt Turgovics tenyerével szorítá le Bornemisza száját.

— Szerencsétlen ember, nem látja-e, hogy az örök már közelgenek! Hogy merészel a királyi palotában orditozni?

— Orditok én a templomban is, orditunk tizenhárman, míg szájpaplásunkra nem szárad a nyelvünk. Mi csak azt cselekedtük, a mit kegyelmed tanácsolt, s tehetünk-e róla, hogy megváltozott szándékát velünk nem tudatá?

— Mit piszkálja föl Bornemisza uram azokat a régi dolgokat? Meglakolt már érte Atádin kívül Korcsolyás Péter és Bor Tamás. Adjon hálát, hogy nem lett semmi baja.

— Nekem semmi bajom? Hát mi történhetik még rajtam? Jaj nekünk tizenhármunknak, s a tizennegyediknek is, a kit Turgovics Miklósnak hívnak . . . Ereszszen, hogy menjek a királynéhoz . . . ereszszen.

Most Turgovics ragadá meg Bornemisza karját.

— Atyámfia, szólott félig kérlelő, félig pa-

rancsoló hangon, kend budai polgár és nekem engedelmességgel tartozik. Parancsolom tehát, beszéljen halkabban, s beszélje értelmesen el a baját, hogy akár magam segíthessek rajta, akár pedig ő felségének jelenthessem föl.

— Hát Turgovics Miklósnak éppen sem mi baja sincs?

— De hát mi bajom volna?

Bornemisza, derekát előre hajtva, kezét csipőjére szegezve, torz vigyorgással mondá: Van-e Turgovicsnak arany medenczéje, ezüst tányéra, bogláros diszkardja, nehéz selyme, drága atlacza, vert művü billikoma, skófiomos nyeregtakarója, s nyereg alá való deli méne? Menjen haza, s nézze meg; mert Bornemiszának már nincs. Van-e Turgovicsnak fel nem tört záru pénzes ládája? mert Bornemiszának reggel óta nincs. Van-e Turgovicsnak fölserdült leánya, kit a pap áldása mellett akart férjhez adni? Menjen haza, nézze meg; mert Bornemiszának nincs többé. Jaj a tizenhármaknak, kik Budavárat, királynéjok parancsából ez előtt öt héttel Ferdinánd kezére akarták játszani. Ütött a boszu rettenetes órája. S van-e még Turgovicsnak szeplötlen életü jámbor neje? Ránduljon haza, nézze meg; mert Bornemiszának, ha jól emlékszem, már nincs. Oh! ez irtózatos, irtózatos!

— Ember, megörültél-e? vagy az éh gyomorra hörpintett bor vette el eszedet? kérdé a budai bíró, kételkedve a hallottakon s mégis rettegve, hogy igaz lehet.

— Micsoda bor? A tizenháromnak borseprője sincs. S vizsgálj meg te is hordóidat, Budavárosnak okos és körültekintő főbirája.

Turgovics félrelökve Bornemiszát, kettőzött lépéssel méregette a palota udvarát, de midőn már a hidhoz ért, mely a körülsáncozott és erődítményekkel ellátott királyi lakot a belváros többi részétől elválasztja, találkozik az öreg Podmaniczky Jánossal.

— Kegyelmednek, mint Buda első hivatalnokának, részletesen kell tudni azon okokat, melyek miatt a Roggendorffal szőtt összeesküvés ügyét ismét fölmelegíteni szükséges vala. Kérem, világosítson föl engemet.

Podmaniczky e szavára hüledezve, sápadozva kérdé Turgovics: — Hát csak ugyan

igaz volna, hogy Bornemisza háza földulatlott?

— Elöttem hurczolá el a katonaság a megkötozött Sziri Imrét; láttam a Müller Godofréd uram boltjának teljes kiürítettetését, hallottam, hogy Bornemiszát is nagy szerencsétlenség érte, s csak azon csodálkoztam, hogy kegyelmed, ki szintén némi gyanuval terheltetett...

— Rágalom volt, nagyságos uram! közbe szólt növekedő nyugtalansággal Turgovics.

— Igen csodálkoztam, folytatá Podmaniczky, hogy kegyelmed is, ki, mint mondja, bűnrészességgel rágalmaztatik, kezet nyujtathatott az üldözés művéhez.

— Én kezet? Száradjon el jobbam, ha csak sejtelmem is volt a történeendőkről.

— Lám, lám! s pedig városbíró.

— Ugyan, ki kérdezi most a városbíró a város ügyeiről. Intézkednek nagyságtok vérünkről és pénzünkről úgy, a mint kedvök tartja. Hanem hisz nagysád a királyné ő felsége titkos tanácsosa, minisztere, s így bizonyosan tudhatja a magasabb politika érdekeit és irányait. Remélem tehát, nem veszi tolazkodásnak, ha alázatosan kérdeni bátorkodom, hogy micsoda okok birták a titkos tanácsot éppen a jelen körülmények közt, midőn egyetértésre és kölcsönös ki-méletre volna szükség, oly gyűlöletes szabályokra, minőket nagyságod szavai gyanittatnak?

— Bah, bah! hogyan lehet valaki oly tapasztalatlan, hogy titkos tanácsról beszéljen nálunk! A titkos tanács, drága barátom! legalább egy órával később szokta megtudni a királyné akaratját, mint az utczagyerekek, és a királyné egy órával későbbre, mint a titkos tanács. Zivataros idöket élünk, jó atyámfia, s az embernek gyakrabban kell meggyözödését változtatni, mint ruháját, ha azt akarja, hogy megázás miatt egészsége ne szenvedjen. S kegyelmed, Turgovics uram, micsoda ruhát akar most magának szabatni? Török szoknyát-e, vagy fesszes német kabátot? Én szörruhát ajánlanék.

— Mit méltóztatik nagyságod a szörruha alatt érteni?

— Valóságos barátöltözéket, s ezt három okból ajánlanám kegyelmednek. Elöször,

mert a mi uralkodónk, György fráter is olyant hord; másodsor, mert a szörruha a bűnbánás jelmezének is tekintetik; s mert egy világi ur, ha érzi a sáfrányillatot, még aránylag legkönnyebben szokhatik el szörruhában; remetének, vagy kolduló barátának öltözve... Egyébiránt ajánlom magamat kegyelmed tapasztalt jóindulatjába, sietnem kell, ő felsége parancsolni méltóztatik velem. Szerencsés utat jámbor remétem!

— Remete... és szerencsés ut! tehát csakugyan veszve vagyok. Szent isten! Bornemisának igaza lehet, házam földulatott, földönfutó koldussá lettem.

Turgovics háza a szentháromság-terén feküdt, nem messze a királyi palotától. Pár percbe került tehát, hogy rémitő szorongásaitól meneküljön. Az épület csak azon sebeket hordá, melyeket Roggendorf ágyúíj ejtettek rajta, s nője és egyik leánya éppen az ablakból tekintettek ki.

— Tehát csak kötekedett velem az a gunyos Podmaniczky! sohajta egészen megkönnyült kebellet. Az övével átellenben feküdt Bornemisza laka, melyet sok nép vett körül. — Mégis nem olyan tiszta a helyzetem, mint az első tekintet mutatta. Bornemisza vagyonát alkalmasint földulták. Ha a nép is beszéli!... hm! e szót hallám: *hazaáruló*. Valaki nevemet is említi. Gyalázatos árulkodók! Majd számolok veletek! Ime! nőm s gyermekem egyszerre visszavonultak az ablakból, mintha kellemetlenül érintettek volna. Szétszlattatom e csűrhe népet. Menjenek vissza a pörölyhez, a sütőkemencéhez és kaptafához. Nem rájok bizták az ország dolgait.

Turgovics sokáig tartá átölelve feleségét és leányát, kik szintén föl voltak indulva.

— Mi lesz belőlünk! a nép háládatlan, ismerőseink idegenkednek tőlünk, jön a török: ezen panaszt, ezen aggodalmokat emlegették különböző változatokban a nő és a leány.

Turgovics éles elméjű, sok tapasztalású, de hajlékony jellemű férfiú volt. Hazáját szerette vértanuskodási vágy nélkül. Családjához ragaszkodék; házi és hivatalos kötelességeit teljesítette. Nem irigylé mások boldogságát; de nem mulasztá el — a meny-

nyire aljasság nélkül lehetett — saját érdekeit előtérbe nyomni. Kedélyes ember volt mély érzések nélkül, s takarékoságát csak azok nevezték fukarságnak, kik őt rendkívül gazdagnak vélték, bár minden alapos ok nélkül.

— Atyám! sokan távoztak már el a városból.

— Elég balul tették, leányom!

— Lippainé is elment, a mi szomszédunk: jegyzé meg a nő.

— Meg Stemmer uram mind a hat leányával: hozzá föl Turgovics növendék, de kecses és sokat ígérő magzata.

— Ezen könnyelműségök veszélybe ejtheti őket, kedves leányom. Villongós időkben legtanácsosabb szép esendesen otthon ülni.

— De hátha hozzánk jön a rabló török. Ellenségeid *kincses* Turgovicsnak neveznek, s gondold meg, hogy neked nőd és fölserdült leányod van: mondá Turgovicsné.

— Kecses és még mindig szép nőm van — válaszolta a férj, — s leányom is meg tudná babonázni még a szultán kisebbik fiát is, ha azt bábjáival együtt a háremben nem feledték volna. De aggodalmaid elosztására emlitenem kell, hogy a török nem mint ellenség, de mint szövetséges jön. Aztán nem is a városba, hanem kün a táborban fog tartózkodni; mignem rövid pihenés után Bécsnek indul.

— De ki fogja megtiltani, hogy a várba föl ne tévedjen?

— A katonai fegyelem, kedves nőm!

— S tudod-e, atyuskám! bizonyosan, hogy egy sem tekint be sem az ablakunkon, sem az ajtónkon. Én tán elájulnék, ha csak egyet is látnék, kivált a szerencsenek és a kutyafejű tatárok közül.

— Tudná isten, miért van? de én iszonyodom a közelebbi napoktól, szólt a nő. Minket gyanuba vettek, s az árulkodók száma soha sem volt nagyobb mint most. Hát csakugyan nem lehet attól tartani, hogy a hitetlen, a rabló és száz feleségű pogányok várkapuinkon belül jöhessenek? Nem vezetheti-e be őket egy alávaló és áruló ember, ki kegyelmet vagy zsoldot remél.

— Emberi számítás szerint, kedvesem! attól éppen semmit sem lehet tartani.

Még nem végződött be a vita, midőn a városszolga levelet hoz.

— Ki küldi?

— A kincstárnok önagysága: válaszolta a távozó cseléd.

Turgovics véreszívére todult, s palástolatlan nyugtalansággal törte fel a pecsétet.

A mint olvasott, arcza sápadtabb lön, utóbb szemei elvérmesedtek, keze reszkedett, s a levelet a földre ejtette.

— Koldusok vagyunk! szólt halk és töredezett hangon, s a karszékbe dőlve kezeivel arczát eltakarta.

A levél tartalma következő volt:

„Városbiró uram!

Rendeljük, hogy holnap reggel pontban 8 óraker az egész városi magistratussal induljon a legyőzhetlen török császár elébe, s egyenlő de mérsékelt léptekkel haladva mindig előre, midőn a főtáborhoz érkezend, a magistratussal együtt a lovakról leszállva, gyalog és fedetlen fővel menjenek a magas sátorig, mely kegyelmes védelmezőknek a fővezérnek, kit isten soká tartson meg! külön jeggyel, három lófarkas zászlóval és aranyból vert félholddal ellátott fényes sátora. Itt földig borulva esedezzenek, hogy engedtessek meg kegyelmekeknek a fölszabadított Budaváros nevében a világhódító császár palástjának szegélyét megcsókolni. *Secus non facturi.*

Mint hogy pedig a török nemzetnél szokásban van, hogy az esdeklők a nagyságos basák és a szultán ő felsége színe elébe csak illő ajándékok bemutatásával járhatnak: miután az igazság hozza magával, hogy azok, kik az ellenséggel tartott titkos egybeköttetések által a törököt nyakunkra hozták, egyszersmind maguk viseljük a sarcot, melyet a szerencsétlen városnak leginkább hűtlenségök miatt kell fizetnie; ennel fogva, a nélkül, hogy kegyelmedet legtávolabbról is gyanuba venni akarnám, csupán csak atyafiságos indulatból és keresztényi szeretetből javaslom, miként, ne telheltessék saját vagyonából tizezer tallért délután öt óraker ő felsége pénztárába, mint önkéntes ajándékot, pontosan beszolgáltatni. *Secus non facturur.* Ki egyébiránt maradtam *Kegyelmednek*, jó uram, stb.

lekötelezett szolgája
a szegény György fráter.

Turgovics leánya, ki csak a fájdalmat érezé ki e jelenetből, szenvedélyesen karolta át az atyát, hogy könyjeit könyjével vegyítse, azonban Turgovicsné, bár szerető nő, de szintoly vagy még tán nagyobb mértékben gazdasszony is levén, az irat után nyujtá kezét, hogy a családját fenyegető veszély terjedelméről értesülhessen.

A férj indulatosan ragadá meg nője karját, s életében most először vala iránta gyöngédtelen.

— Rögtön ide add e levelet, mondá szokatlan ingerültséggel, majdnem dühvel.

A nő csodálkozásában nem birt szóhoz, gondolathoz jutni. Gépíleg engedelmeskedett. Mereven, mozdulatlanul várta be, míg férje darabokra szakítá a kincstárnok soraikat, s hogy még inkább megsemmisíthesse, elhamvasztá.

Midőn ez megtörtént. — Jer, leányom! szólt az anya szelid, nyugodt hangon, s a mindig zokogót kivezeté a szobából.

Rendkívüli változáson kellett átesni Turgovicsnak, hogy eszébe sem jutott nőjét követni és kiengesztelni.

A helyett elméje a következő tekinteteket mérlegelé: Tizezer tallér a többi adóságaimhoz toldva, tán még egészen nem nyelné el vagyonomat; de azért jutok okvetlenül tönkre, mert uzsorásokhoz kell folyamodnom, még pedig többekhez, hogy a nagy öszveg ne vezesse őket az indok fűrkészéséhez. Husz éve egy pintlivel jöttem ide a végvidékekről, midőn atyámat a törökök kirabolták és megölték. S most hogy állok? Meg van még a pintlim; de hozzá feleségem, leányom és egy csecsemő járul. Ezek nem árverezhető tárgyak. Utoljára is csak hivatalomtól függ családom élélhetése. De hát hivatalom mitől függ? Ha tovább nem terjed az a hir, melyre Bornemisza és Podmaniczky czélzottak, s melyről a nép — mint gyanitom — ma már hangosabban suttog. Ez Martinuzzi műve, s figyelmeztetés arra, hogy a tizezer tallérral siessek. Gyülölöm e papot és a törököt, de ha a kóssa hir a basák fülébe hatna, a vezérletem alatt megjelent magistratus szemé láttára felakasztának... A haza saját kezével ássa sirját, s úgy hiszem, Izabella királynénak van igaza, midőn Szolimántól jobban fél, mint Ferdinándtól. De betöltheti-e az

én kicsiny és sovány testem azon mély és tág üreget, melybe egy ország vágyik lázas sietséggel temetkezni? Bizonyára nem. . . A budai főbíró teljesíti a mit parancsolnak, azért is, mert csekély helyzetében nem illeti meg őt a dacz, s azért is, mert családját ruházni, táplálni kell. Ah! voltak nekem szebb álmaim az emberi s honfiúi hivatás felől, mint a minőt az életgondokkal kialakulás eltűrhet! . . . Hiú ábránd! Szolimán segítségére jött országunknak; illő tehát, hogy az ország fővárosa tisztelkedjék nála. Ez tény. S ki szónokolhat más a város nevében, mint annak első hivatalnok? És az

én vagyok. Szónoklok hát, s a mi őszinteségemből hiányzik, kipótolja a tizezer talál. S ha megcsókolom György fráter kezét és Szolimán lába porát, és ha nem hárint-hatom el a veszélyt, melyet nem én idéztem elő, s ha kedvem nincs eljátszott rokonszenvek vértanujául ajánlkozni: vádolhatnak-e azok, kik Catonál kevesebb erkölcsi szigorral és Aristidesnél kevesebb igazságérzettel bírnak? Bizonyára nem. . . Megyek, előbb nőmet megnyugtatni, s azután a zsidókkal alkunni és a magistratust lóra ültetni.

KEMÉNY ZSIGMOND.

(Folytatjuk.)

S Z I N H Á Z.

Pénteken, január 17-ikén egy francziából fordított új vigjátékot láttunk, melynek címe: „A didergő.“ Írta Debersay Ágoston, fordította Huszár Imre. Már maga a cím arra van számítva, hogy fölkeltse a kíváncsiságot. „Didergő“ és vigjáték! — Kétségkívül lesz benne egy comicus férfi vagy nő, ki nem kevesebb inventióval lesz festve, mint a mily leleményességgel van feltalálva maga a cím! A műből meggyőződünk, hogy a cím charlatánság: senkinek sincs oly szabad mezeje a találékonyságban, mint a nyeglének: a cím koránt sincs indokolva.

Átalán alig láttunk művet, mely a franczia színművek minden hibáját oly keresve keresné és állitná elénk, mint ez a „Didergő“: alkalmazva s illetőleg majmolva van benne minden selejtesebb franczia dráma és comicum nélküli vigjáték, minden eredetiség, az élet minden eleveisége nélkül.

A 48 előtti korszak drámáinak azon minden eszmét, minden valódi költészetet megölő divatja, hogy minél több véletlen váratlan esemény kergetse egymást a színpadon a közönség kíváncsiságának mesterséges fölingerlésére, toulon tul van alkalmazva a „Didergő“-nek nemcsak címében, hanem egész három hosszú fölvonásán keresztül. A szerző vakmerő találékonysága, mely előtt semmi sem lehetetlen, még a személyekre is elragad: s különösen a műben előforduló két fiatal lánynál merészebb színpadi hősöket nem láttunk, minek jellemzésére elég legyen felhoznunk, hogy a két kisasszony (egyik Thekla wolfenbütteli hercegnő, másik egy ifju udvarhölgy) elejétől végig a legbátrabb homlokkal hazudoznak és titkolódnak, s e hazugságok közül elég legyen felhoznom Thekla ő felsége azon coup d'état-ját, hogy midőn nagynénje férjhez akarja adni e kis-

asszonyt, azt fillenti, hogy titokban már férje van, s ezt erősíti a fiatal udvarhölgy is. Az öreg hercegnő nem bírja kivenni belőle a férj nevét; — de természetesen, elhiszi tökéletesen, pedig nem együgyű, s hogy vallomásra kényszerítse hugát, egy őrmesterrel és közembereivel katonai börtönbe csukatja. A személyek közti viszonyok mindenike ily rendkívüli. A hercegnő egy hadnagyhoz, az udvarhölgy a fiatal herceghez, s maga a vén szenteskedő braunschweigi uralkodónő a végén *balkézre* Blakenberg iparlovaghoz megy nőül. A kalandoknak nincs szere száma. Thekla hercegnő mindjárt az első felvonásban a táborba téved s ott is épen azon sátorba, hol a fővezér azon hadnagyot tartatja fogva, a ki szereti a hercegnőt, s a kit szeret a hercegnő. Tél levén, a hercegnő dideregve lép be — innen e név s a színmű címe. Halberstadt Konrád, a nevezett hadnagy a fogságból kiszabadulván, oly bátran jár a hercegnő legbelső termeiben s kivált a hölgyekében, mintha ő volna az ur a háznál. Az elbujtatásokat nem említjük, melyek anynyira nem eredetiek, csak azt, hogy a hadnagy fogságából a palota fedelére menekül s nem tudják onnan lehozni — végre azon szoba ablakába ereszkedik le, melyben Thekla hercegnő katonai örizet alatt fogva ül — szintén nyaktörő, de egyáltalában nem eredeti gondolat. Ezen rendkívüli merészségeket leszámítva, a mű olyforma udvari cselszövények bonyodalma minőket *Scribe* csak azon joggal nevez vigjátéknak, mivel szomorúnak nem nevezhető. Csakhogy *Scribe* embereiben, s viszonyaikban több a valóság, több az a mi megközelíti a költői emótió ébresztését. A „Didergő“-ben sokkal jobban élére van állitva minden viszony, de híre sincs az emótióknak. A színpadi csinyek az új színműben semmihez sem hasonlít-

nak oly nagyon, mint a bujósdi játékhoz. Hat ember három felvonáson keresztül örökösen bujlik egymástól és kergeti egymást. — A harmadik felvonásban mintha már erőltetettebb volna ezen fordulatosság, mintha szerző kimerültebb volna az inventióban, vagy inkább a sokszor látott szinpad cselek alkalmazásában. Pedig nem a szerző, hanem a néző merül ki és lesz fásulttá ezen eszme, szív és lélektelen kergetődzés által, melyből két felvonás is sok volt.

A francia vigjátékok egy részének másik hibája, hogy az embereket általán oly tulságos könnyelműeknek festik, minők sehol sem az életben, s kétségkívül Párisban sem. Ezen hiba is rendkívül messze van vive a „Didergő“-ben. A szinmű minden egyéne valóságos gyermekké van törpítve, s Miksa herceg, ez a komoly férfiú sem egyéb tudakos, pedans iskolás gyermeknél. Az egész mű csupa hazudozás az iskolamester, a szigorú vén hercegnő háta megett. — kinek kijátzására s neveltségessé tételére egyesül valamenyi többi szereplő.

A francia vigjátékokban végre a társadalmi külsőségek szerint megy az igazságszolgáltatás. A ledérséget kimentí a társadalmi formák megtartása, a könnyelműség igazolására elég a szépség, fiatalság; de nem talál kegyelmet a mi a társadalmi szokásokban legkevésbé is különczösnék látszik. Nem a tévedés s a bűn, hanem az élni nem tudás többnyire a neveltség tárgya. A „Didergő“ czimű gyermekjátékban, természetes, azoké a taps kik cselekkel, hazudozással juttatják diadalra szerelmöket. A főszereplők koránt sem comicus alakok. Ellenben neveltségessé van téve a hadtani tudományokba mélyedt, de azért szerelmes Miksa herceg, s rutul rászedve az öreg hercegeasszony. Ez utóbbi részben nincs kifogá-

sunk: a herceg élheterlensége és az uralkodónó álszenteskedése comicum tárgya lehet; de van a mód ellen, melylyel az öreg hercegnőt az egyenetlen házasságokba való egyezésre kényszerítik.

Blakenberg az iparlovag már nem könnyelmű, hanem a legnagyobb mértékben *vásott* gyermek, kinek minden eszköz jó, s ki egyáltalában nem szégyell semmit. Nemhogy a szinpadon, de az életben sem láttunk ily iparlovagot, ki egy női gyöngeséget oly habozás nélkül használna föl anyagi előmenetelére. Pedig e férfiú a fő mozgató az egész intrigában. Ő oldja meg a mű bonyodalmat, még pedig oly frivol modorban, minőre tán az egész drámairodalom nem bir példát mutatni. Ifjabb Dumas bármely sikamlós vigjátéka bőjti predikáció a „Didergő“ moraljához képest. Az álszenteskedő vén hercegnő gyöngeségénél fogva bűnhődhetik, habár szinpadon még eddig nem volt megengedve, hogy ennyi hozassék elő a Paul de Kock féle regényekből. De hogy az iparlovag oly diadallal használja fel nyert előnyét, nem hiszszük, hogy Kock regényeiben példa legyen rá. Nincs szelidebb szó az ilyenekre az alávalóságnál.

Hogy Párisban a számos színház s számtalan új meg új mű között ily vigjáték elcsuszik, sőt ha netalán futólag tetszésre talál is, a legkisebb ok sincs arra, hogy nyelvünkre lefordítsuk, s minden ok ellene szól, hogy a nemzeti szinpadon csak egyszer is előadassék.

E szinmű előadása szomorú újabb példa, hogy senki sem gondoskodik a külföldi művek megválogatásáról és lefordításáról: köszönettel fogadnak mindent, a mit valaki a maga gusztusa szerint jónak vél, s minden előleges bírálat nélkül odaadják színészeinknek, tanulják be s adják elő a közönség épülésére s a színház dicsőségére!

V E G Y E S.

— Az akadémia hétfői (jan. 27.) ülésében Xántus János l. t. tartotta székfoglaló értekezését, „adatokat“ olvasván „a tenger természetani földiratóhoz.“ Leginkább azon folytonos változási processust vette figyelembe, melyet a miliárdnyi tengeri puhányok a tenger vize szilárd (mész—só) részeinek elválasztása, s ez által az alsó víz fajsúlyának megkönnyítése folytán létrehoznak, elannyira, hogy az éghajlatok szabályozására is befolyhatnak e parányállatok. melegséget terjesztvén a földcsarkok felé. Az akadémia s nagy számmal összesereglett hallgatóság érdeklél hallgatta végig a természet csodái s istennek alkotó bölcsesége által meghatott, olykor szinte költőileg lelkesült előadást, s végével annak hangos *éjlen*ekben tört ki. — Ezután a titoknok jelenté, hogy

mára még Györi S. r. tag értekezése „az egyenetlek általános feloldásáról“ lett volna bejelentve felolvasás végett, de az értekező, az ülési tárgyak sokasága tekintetéből e szándékától eláll és munkáját felolvasottnak vétetni kívánja; mi helyeseltetvén, Petkó János választott akad. tag levelét olvasá a titoknok, illetőleg rövid jelentését egy Selmeczen és környékén f. é. jan. 13-án észrevett földrengésről, mely alkalommal egy lökés, 2 másodpercig tartó, — továbbá hullámozás keletről nyugotra és tompa moraj lön tapasztalható; kár épületekben nem történt. Szintén a titoknok egy pár, az akadémiahoz vélemény kéréssel beküldött munkát jelentvén be, az elnök emlékezetbe hozta az akadémia minapi végzését, mely szerint az ily, nem-tagok-

tól eredő munkák csak úgy adhatók ki bírálatra, ha egy tag, ki már olvasta vagy másképp méltónak tartja, terjeszti elő. — Erre Ballagi Mór r. tag foglalá el az olvasó-asztalt, Brassai S. „rövid válaszát“ kezdvén olvasni Győri S. ellen, azon kijelentéssel, hogy e nyilatkozatát Br. jegyzőkönyvbe is vétetni kívánja. A polemicus hangon tartott czáfolatot több ízben : „nem ide való! nem halljuk!“ kiáltás szakasztá félbe, jöllehet a felolvasó s még valaki a tagok közül megjegyezte, hogy Győri r. tagnak az akad. ülésben folytatva tartott polemijája Brassai ellen ép oly humoristicus modorban volt szerkesztve s előadva, mint e czáfolat, mire Győri mentésül azt hozta fel, hogy Brassainak az előtti írása „még humoristicusabb — még gorombább“ volt. Nagy nehezen véget érven a felolvasás, határozatba ment, hogy a czikk jegyzőkönyvben ugyan nem foglalhat helyet, miután ez nincs szokásban, hanem az Értesítőbe, három tag bírálata után, fölvehető. — Majd a természettudományi bizottmány jelentését mutatta be a titoknak, felolvassván ennek azon pontját, mely Petényi Salamon elhunyt tag hátrahagyott munkái s jegyzetei feldolgozását s kiadását illeti — melyre a költség folyóvá tétele az igazgató tanácstól kérendő; továbbá a nyelvtudományi bizottmány jelentését, miszerint rendes állandó bizottmánykép akarván működni, a mint hatás körét kiebb terjeszti, úgy tagjai számát és budgetjét is főlebb emeltetni kéri. Helyben hagyatott, s a költség emelés ajánlatni fog az igazgató tanácsnak. — Még néhány érdekes kisebb tárgy fordult elő, melyek közül kiemeljük az akadémia könyvtárnokának panaszát, hogy a *könyvkiadók* az úgy nevezett kötelességi példányokat az akad. könyvtár részére hiányosan, s gyéren küldik be: fel fognak szólitatni kötelességök pontosabb teljesítésére.

— Szitányi Ullmann Izidor, Adolf és Vilmos urak külön-külön a Kisfaludy-társaság alapítói lettek, egyszersmind 4—4 ftal pártolói is, hogy így a pártolóknak járó évi könyvilletékben részesüljenek. Ugyanis az alapítvány, mint hazafui áldozat, a társaság tőkét teszi, s annak *kamatai* a társaság szükségeit fődözik, jutalmak kitűzésére s egyéb ily czélokra fordíttatnak; e szerint nem tekinthetők úgy, mint *pártolói befizetés*, mely után a 60 ivnyi könyvilleték jár.

— A Protestans egyházi és iskolai lapban Révész Imre egy érdekes vallás-irodalmi magyar

régiséget ismertet meg: *Huszár Gál* egyházi beszédeit, melyek *Óvárban* nyomattak, 1558; s egyetlen tudvalevő példány a béc-i cs. könyvtárban őriztetik. A könyv czime: „Az Vr Iesus Christusnac SZent vachoraiarol, kinszenvedéséről es dichőseges feltamadasaról való Predicacioe.“

— A magyar írók segélyegylete javára folyó hó 29-én vala tartandó, de mint a lapok írják, februar 3-ára halasztatott azon zene és társalgási estély, melyről lapunk is emlékezett. — Méltó volna ha a *vidék* is felkarolná ez ügyet társas összejöveteleiben: hangverseny, szaválások, műkedvelői föllépések által szép összeg gyűlhetne be még e farsang s böjt alatt is. Ajánljuk collegáink figyelmébe, kivált azokéba, kik *több szájjal* hirdethetik az eszmét, mint mi.

— Heckenast G. könyvkiadó hivatala jelenti, hogy a „Magyar classicusokból“ épen most jelent meg négy kötet s szétküldetett az előfizetőknek. E négy kötettel a II-dik be van fejezve, s ennél fogva felszólítja előfizetőit a III-dik évfolyamért járó 5 ft. beküldésére. E folyam I-ső kötete is sajtó alatt van már.

— Lisznyai Kálmántól — írják a lapok — nem sokára egy új költemény füzér fog megjelenni „Sugarak és villámok“ czim alatt Ideje is, hogy élénküljön irodalmunk, melyben az új könyvek egy idő óta ritkábbak, úgy hogy alig találunk valamit ismertető rovataink számára.

— Az ausztrali lapok jelentik — írja a P. N. — hogy a Mac Kinlaytól vezetett expeditio, melynek feladata a délausztrali szárazföld meglelése, a lakott telepeket szerencsésen elérte. A Crecktól 12 mérföldnyire nyugotra az utasok a fehérek több holttemére akadtak, melyeken a meggyilkoltatás jelei láthatók. Az is látszott, hogy ezek közül a vadak eleségeül szolgált. A Dempster vezérlete alatt elindult küldetésről ugyanaz időben majd hasonlót jelentenek, s mindkét esetről azon véleményben vannak, hogy a Leichardt-expeditio maradványairól van szó, mert hogy Leichardt ez uton akarta a nyugot-auztrali gyarmatokat feltalálni, az kétségtelen. Két, a napokban visszaérkezett utas azt állítja, hogy a benszülöttektől hallák, miszerint a fehérek által hozott lovakból néhány még életben van. Az időt, mely e fehérek megholta után eltelt, nem tudták máskint meghatározni, mint hogy szakállukra mutattak, hogy ez nagyra nőtt azóta.

NYILT LEVELEZÉS.

Halász Dezső urat egy rövid szóra kéri magához
a szerk.

UJ KÖNYVEK *).

AZ EMBER TRAGÉDIÁJA. Drámai költemény. Irta *Madách Imre*. Kiadta a Kisfaludy-társaság. Bolti ára nincs, szétküldetik a Kisfaludy-társaság pártolójának. (Emich, Pest 1861.)

BEDE ÁDÁM. Regény. Irta *Eliot György*. Angolból fordította *Salamon Ferencz*. Első kötet 2-dik füzeté. Szétküldetik a Kisfaludy-társaság pártolójának. (Emich, Pest, 1861.)

LATIN-MAGYAR és MAGYAR-LATIN ZSEBSZÓTÁR, iskolák használatára. Irta *Holub Mátvás*, bajai tanár. Ára 2 ft. 50 kr. (Schön Jakab tulajdona.)

*) Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tehessek, kéretnek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az újonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek. *A szerkesztőség.*

NÉPISME. A legjobb források után kidolgozva *Almási Tihamér* által. Öt könyomatú képpel. (E czim alatt is: IFJUSÁGI KÖNYVTÁR VI. kötet). Ára kötve 1 ft. 80. (Engel és Mandello, Pest.)

IDŐSZAKI VEZÉRFONAL az egyetemes történelemhez iskolai és magánhasználatra. Irta *Vámossy Mihály*, tanár. Ára 1 ft. 80. (Engel és Mandello, Pest.)

BUDAPESTI SZEMLE. Szerkeszti és kiadja *Csengery Antal*. XLII, XLIII. füzet. Előf. ára 10 füzetnek 10 ft. (Emich, Pest.)

TARTALOM.

Aesthetikai tanulmányok. *Erdélyi J.* — Malvina költeményei. *M. P.* — Az álom. *Lévay J.* — Buda első gyásznappjai. *Kemény Zs.* — Színház. — Vegyes. — Nyílt levelezés. — Uj könyvek.

Előfizetési felhívás

A SZÉPIRODALMI FIGYELŐ

aesthetikai, kritikai és szépirodalmi hetilapra.

A SZÉPIRODALMI FIGYELŐ első éve october végével lefolyt.

Nem szükség mondanunk, mennyi akadályal kellett küzdenie fenállása első évében: részint, mivel a közönség osztatlan figyelmét a haza nagy érdekei vették igénybe; részint, mert a kedélyek általános hullámzása az irodalmi csöndesebb munkásságra is ernyesztőleg hatott.

Mindamellettt igyekeztünk megoldani feladatunkat. Mennyire sikerült ez: olvasóinkra bizzuk megítélni. Elöttük a lap egy évi folyama erős és gyöngé oldalával; ám forgassák végig s ítéljenek: lehetett volna-e az adott körülmények közt e nemben valami sokkal jobbat állítani elő.

Szándékunk volt előfizetési határidőnket összeegyeztetni a naptári évvel, s e czél-

ból december végeig is fogadtunk el előfizetést. De bővebb megfontolás után beláttuk, hogy e változtatás nem czélszerű. Lapunk mind alakjára, mind tartalmára nézve alkalmas, hogy év végén beköttessék; s azon t. előfizetőinket, kik mult évi novembertől jelen october végeig járatták, ha tovább nem kívánnák is, nem foszthatnók meg czímlap-tól és tartalomjegyzéktől. Már pedig ha ezeket adunk most octoberben s így bezárjuk ez évi folyamot: nem adhatunk decemberben ismét. A kötetek disztelen egyformátlansága is ellene mond ama változtatásnak. Ennélfogva tisztelettel fölkérjük azon t. cz. előfizetőinket, kik december végeig küldötték be a pénzt, hogy előfizetésüket félévre kiterjeszteni méltóztassanak.

Ezek szerint az előfizetés rendje így áll

Helyben házhoz, vidékre postai küldéssel:

Egész évre (nov. 1861—oct. 1862) . . . 10 ft. a. é.

Fél évre (nov. 1861—apr. 1862) . . . 5 „ „

Négy óra (jan.—april) . . . . . 3 „ 50 kr.

Az előfizetési pénz a „Szépirodalmi Figyelő“ kiadó hivatalába (Egyetem-utca 4. sz.) küldendő be.

Pest, oct. 23. 1861.

Heckenast Gusztáv
kiadó.

Arany János
szerkesztő tulajdonos.